

PRIKAZ KNJIGE
**„ Fuge za bajamama od Dinare do Avale (Autobiografija o
spoznaji sebe i duše psihijatrije ”**

u izdanju Elit-medike, Beograd, 2009

U našem tragičnom vremenu društvenog haosa i duševnog beznađa, decenijama živeći u zemlji sa malo odgovornosti, da bi na kraju 20. veka i sa osvitom novog milenijuma iz poznatih razloga srpska nacija bila dovedena na sam rub propasti, totalno ugrožena od velikih sila primorana da egzistira u tzv. divljem kapitalizmu i pljačkaškoj tranziciji, izložena stalnim stresovima, trošeći najviše sedativa i antidepresiva, prevashodno moramo pozdraviti i izraziti zahvalnost Prof. Dr Marku Munjizi za njegovu lekovitu, dragocenu knjigu simboličnog podnaslova "Autobiografija o spoznaji sebe i duše psihijatra". Međutim, moramo istaći da pomenuta knjiga nosi pomalo čudan glavni naslov za neupućene: "Fuga za bajamama od Dinare do Avale". Da ne bude zabune sam autor je objasnio u iskreno pisanom prologu knjige da je taj neobičan naslov vezan sa asocijacijama na detinjstvo: u zavičajnoj dalmatinskoj zagori (rođen u Ljubitovici kod Trogira) su rasla plemenita stabla zvana "bajame". Plodovi bajama su zapravo bademi, koji su ga dalje školovali i pratili najpre u zagrebačkom "Pionirskom gradu" a potom u Splitu, Novom Sadu i Beogradu gde provodi skoro ceo radni vek kao psihijatar na Institutu za mentalno zdravlje i zapaženi profesor na medicinskom fakultetu. Središnji naslov knjige "od Dinare do Avale" vezan za životno bitisanje dr Munjize, smatramo suvišnim za objašnjavanje.

Odmah možemo ukazati, pored izvrsnih stručnih recenzenata (dr Petar Bokun, dr Dejan Lapčević, dr Tomislav Sedmak, dr Dragana Josifović-Kostić) da je autobiografsko - memoarska knjiga dr Munjize pisana iskreno, veoma analitično, zanimljivo, ali istovremeno i naučno studiozno. Knjiga u potpunosti osvetljava život, delo i vreme kako autora tako i cele njegove generacije: posebno studenata medicinskog fakulteta i "brojnih kolega na magisterijumima i doktoratima". Sa pravom dr Bokun ističe da je Munjizin "životni put permanentna uzlazna crta... zato što je sve svoje kvalitete podredio radu kao vrhunskom meritunu", dok njegova koleginica dr Dragana Josifović navodi da je on čovek "nemirnog duha, dobrote, iskrenosti, oštromnosti, nadasve skromnosti". Knjiga, koja je istovremeno dragocena građa za istoriju Instituta za mentalno zdravlje: njegove dnevne bolnice kao i ostalih odeljenja; nastala je spontan, "bez sistematskog plana", tako da se

sećanja na ljude i događaje prepliću sa razmišljanjima na temu prošlosti i savremenosti, dok su poglavlja umesto uobičajenog hronološkog reda nastajala po temama i oblastima koje su autora zaokupljale. Takođe, pisac napominje da se pri pisanju najviše oslanjao na "Samospoznaje" Berđajeva izbegavajući da piše samo o sebi, nego na osnovu ličnih iskustava u teoriji i praksi, pokuša da pomogne drugima prilikom rešavanja "problema čoveka i ljudske sudbine".

Čitaoci su primetili da se dr Munjiza pored kliničke, bavio i socijalnom psihijatrijom, sociologijom i epidemiologijom mentalnih poremećaja, psihofarmakologijom i grupnom terapijom. On se, kako beleži, "usavršavao na svim vodećim klinikama iz bivše Jugoslavije", gostujući držao mnoga predavanja posebno u Londonu i Oksfordu, autor je oko 300 bibliografskih jedinica: 12 knjiga, 49 stručnih i naučnih radova dok je veoma poznat po uspešnim stručnim izlaganjima u amfiteatrima i medijima. "Marko je verovao školi, nastavnicima, dobrim drugovima, ferijalcima, izviđačima, sindikatu, fakultetu, partiji, ali i specifičnoj beogradskoj instituciji-kafani"-ističe svestranost interesovanja svog kolege dr Bokun.

Stvaralački delujući veoma uspešno u svojoj struci, gde su pored talenta kako ističe dr Munjiza neophodni "upornost, istrajnost i veliki rad", sa pravom ukazuje da je na razmeđu dva veka imao prilike u svojoj zemlji da sagleda katastrofalnu epohu sa više društveno-političkih promena, koje su se posebno odražavale na psihičke promene, jer su se one stalno smenjivale kao na filmskom platnu: fašistička okupacija, građanski rat, "savezničko" anglo-američko bombardovanje, smena monarhije staljinizmom, komunizmom, samoupravljanjem, socijalizmom, da bi posle pada Berlinskog zida došlo do sankcija i svakojakih ucena, NATO bombardovanja, raspada ranije Jugoslavije kao stvaranja novih država. Razumljivo da su psihijatri poput dr Munjize, najbolje upoznati kako su se sve te promene odrazile na psihi ljudi, njegovih pacijenata, tako da beleži: "Pred mojim očima su se rušili svetovi i stvarali novi. Živimo u značajnom vremenu... Mnogi ljudi zbog očajnog života sve teže održavaju vezu sa realnošću. Naša stvarnost je teška i nimalo ružičasta..." Upravo, zbog takve rugobne stvarnosti, shvativši da je gotovo sve najvažnije pored našeg društvenog života povezano sa dnevno-političkim događajima, zapravo da od njih i zavisi; dr Munjiza se u zreloom životnom dobu, pri kraju svog radnog veka, prihvatio značajnog poduhvata, da svoje decenijama nataloženo, veliko iskustvo (ne samo u oblasti lečenja psihijatrijskih pacijenata nego i praćenja celokupne naše kulture, umetnosti i društvenog života) da ostvari rekapitulaciju svog rada bitne biografske segmente. Ali po njegovom mišljenju da to ne bude samo neka vrsta lične životne ispovesti poput poznatih mu velikana svetske književnosti (Žan žak

Rusoa, Andre Žida, Berđajeva, Popera sve do Mihizove "Autobiografije o drugima" I dnevniku psihijatra dr Kronje), nego je najviše priklonjem krajnjoj želji da ostvari neku vrstu "socijalno-psihijatrijske autobiografije". Pri tom odgovornom poslu, dr Munjiza prevashodno ističe humanističko načelo pri profesionalnom, samostalnom radu, kojim je, po mišljenju uglednih recenzenata, ostvario značajno delo. I ostali stručnjaci ukazuju na autorove izvanredne rezultate u vezi sa velikim autoritetom kod studenata, njegovu uspešnost pri lečenju ugroženih pacijenata, takođe i u pogledu uzdizanja porodične tradicije jer ga po pozivu uspešno nasleđuju kćer i sin. Inče po svedočenju dr Dragane Josifović-Kostić "Evropski naučni krugovi svrstali su dr Munjizu među nekoliko najznačajnijih psihijatrijskih epidemiologa u svetu".

Pažljivi čitalac ove knjige vredne pažnje i razmišljanja dr Munjize upoznaće autorovu veliku i svestranu aktivnost: knjiga je podeljena na pet raznovrsnih poglavlja, označenih odgovarajućim uvodnim citatima kao i mnogim dokumentarnim materijalima (fotografije, prepiska, povelje i sl.), počevši od precizno datih biografskih podataka, preko ukazivanja na obiman naučni i stručni rad, kao i na spisak objavljenih i referisanih radova sa priloženim recenzijama i sintezom celokupnog životnog kruga. Tu je i Munjizina iscrpna hronologija (1943-2008), sa priloženom bibliografijom, spiskom predavanja po pozivu u zemlji i inostranstvu, učešćima u značajnijim projektima, visokim nagradama. Sve to ukazuje na sjajnu piščevu pregalačku aktivnost i ostvarene izvanredne rezultate u oblasti samospoznaje čoveka. Ovim svojim životnim delom, zasnovanim u vidu "aktuelnog stvaralačkog čina" sa željom da ostvari istinito, realno sagledanje životne spoznaje, smatramo da je dr Marko Munjiza u potpunosti uspeo u svojoj osnovnoj nameri da uspešno otkrije "svoju sudbinu, tajne, misli i ideje". Verujemo da će ova knjiga pomoći mlađim kolegama kao i svim dobronamernim čitaocima koji žele bolje da upoznaju spoznaju životnog smisla u ovom po mnogo čemu kompleksnom, problematičnom vremenu. Upravo zato tu autobiografsko-memoarsku i naučnu knjigu dr Munjize "o spoznaji sebe i duše psihijatrije", posvećenu porodici i 45. godišnjici uspešnog rada Instituta za mentalno zdravlje, pozdravljamo sa željom piscu da nastav dalji humani, naučno-istraživački rada u oblasti gde je postigao značajne rezultate.

*Prikaz je publikovan u informativnom listu Srpskog lekarskog društva, SLD, jun-juli 2009, God. LXIV, br. 125, str.14

Kosta Dimitrijević